DEL 2

Svenska Canada - Tidningen

PART 2

ÅRGÅNG XVIII. WINNIPEG, MAN., ONSDAGEN DEEN 10:de AUGUSTI, 1910. N:r 32.

Syrenerna.

Af Siri Rhodin.

Harriet Tärne låg ännu kvar på Sofiahemmet efter genomgången blindtarmoperation. Ty fastn operationen lyckats, hade Harriet efteråt råkat i ett egendomligt slöhetstillstånd, som fördröjde förbättringen.

— Vi få lof att ruska upp oss litet, sade doktorn. — Fröken får lof att sätta in lite energi, annars blir vi aldrig bra igen.

Men energi var det som felades Harriet. Kanske kom det sig af, att hon förbrukadt den redan innan hon blef opererad! Ty hon, som alltid fasat för död och sjukdom och kände hvarje nerv skälfva af kraft och lifsglädje, hon stred den natt hon insjuknade en förtviflad kamp för lifvet. Hon förstod genast att det skulle bli allvarligt och fasan för döden snörde samman hennes strupe. Hon ville inte dö, hon var ju så ung och stark, och nu först hade hon lärt sig älska lifvet nu sedan hon lärt sig känna och älska Erik. Och bröllopet som skulle stå redan inom några månader. Hvarför kom sjukdomen just nu till henne. Inte kunde väl Gud vara så grym att han missunnade henne att lefva? Och hur skulle inte Erik och modern sörja om hon dog. Hvad var det väl för mening med hela lifvet, om hon måste dö just nu. Nej, hon ville inte dö, hon satte ju in hela sin energi på att lefva. Och hon försökte till och med att ignorera plågorna.

Men sjukdomen gaf sig ej, utan en operation blef nödvändig. Den företogs och lyckades, men då var också hela hennes lifskraft uttömd.

Nu var allt detta så oändligt långt aflägset. Om hon nu dog eller blef frisk var henne alldeles likgiltigt. Hon kände sig blott så gränslöst trött, att hon hvarken orkade sofva, tänka eller önska sig något. Hvad hjälpte det att läkarne bad henne motarbeta denna trötthet och åter skaffa sig lifslust. Hon kände ju ändå att hon hvarken orkade dö eller lefva. Och läkarne, sköterskorna, ja äfven hennes anhöriga plågade henne. Till och med hennes fästman irriterade henne.

Fotstegen, om än så tysta, frasandet af kjolar, de dämpade rösterna, allt plågade henne. Hon önskade blott få ligga i drömlös ro, hvarför respekterade man då inte denna hennes önskan?

Arkitekt Erik Vinge, fästmannen, var otröstlig. Han kunde knappast sköta sitt arbete för ett par stora, fjärrskådande ögon, som redan tycktes skåda in i en annan värld. Och ögonen blefvo allt klarare och större, och Erik såg dem jämt, både då han var vaken och i drömmen.

Stundom vredgades han på henne. Hvarför ville hon då inte bli frisk igen, doktorn hade ju sagt att detta helt och hållet berodde på henne själf, ty utan hennes vilja kunde hvarken läkare eller mixturer uträtta det ringaste. Brydde hon sig då verkligen så litet om honom, så att hon inte ens önskade lefva?

Och Erik Vinge bet ihop tänderna och kände sig hätsk på sin älskade.

Men när han såg henne ligga där, svag och hjälplös och såg det bleka, smala ansiktet, som snart hotade att alldeles försvinna,då försvann hältskheten, och han erfor en brinnande lust att ta henne i sina armar och med sin starka kärlek skydda henne mot själfva döden. Han hade kanske aldrig älskat henne så varmt som just i sådana ögonblick, då han förstod att han snart skulle förlora henne för alltid.

Men Karin, Harlets yngre syster, som länge i all hemlighet svärmat för Erik och nu såg hans sorg, hon grubblade blott på att kunna återskänka honom hans älskade. En dag beslöt hon att tala med systern.

— Här ligger du, sade Karin, — och har det bra på alla sätt, medan vi andra, isynnerhet staekars mamma och Erik, ska gå och sörja oss rent fördärfvade öfver dig. Men du, du tänker bara på dig själf och bryr dig katten om oss andra.

Karin tänkte säga mycket mera, ty hennes unga hjärta var öfverfullt, men så kom hon ihåg, att hon dock befann sig vid en sjukbädd, och att hon kanske snart skulle mista systern. Så tog hon med en liten snyftning, ty gråten satt henne i halsen.

Men Harriet låg oberörd, som om hon inte ens hört Karins ord eller märkt hennes rörelse. Dock drog hon en jättnadens suck, då Karin försvann genom dörren.

På eftermiddagen kom Erik Vinge. Han hade ofta med sig en blomma,en bok eller någon liten present till sin fästmö, men inte ens detta kunde jaga bort det frånvarande uttrycket i hennes ögon.

Denna gång hade han med sig ett helt litet syrenträd i kruka. Det var vinterns drifna blombarn med späda hvita blomklaser med svag doft och ljusgröna blad.

Harriet tackade pliktskyldigast, men utan värme i blicken eller med den ringaste skiftning i rösten. Och Erik såg på henne och tyckte sig vilja ge sitt lif för ett litet ljust leende eller en kärleksfull blick ur hennes ögon.

Följande dag låg Harriet ensam hela förmiddagen. Det var en vacker dag, en sådan, som med något obestämbart bebådar vårens ankomst.

Rätt som hon lög där, drömlös och apatisk, förnam hon en stark syrendoft.

Och den fina doften kittlade luktnerverna och smög sig rakt in i hjärnan, där den försatte en massa fina nerver i dallring.

Plötsligt tyckte Harriet att det var midsommartid med värme, blomdoft och jublande klang i luften. Ty allt stod i fagraste fägring och öfverallt sjöd det af glädje och lifslust.

Själf satt hon i gamla Trastlundas syrenberså, och bredvid henne satt han, som hon älskade högst här på jorden. Han hade nyss sagt henne hur kär hon var honom, och de sutto nu hand i hand och försökte läsa i hvarandras själar djupt in i ögonen. Men omkring dem doftade syrenerna och fåglarna sjöngo, och det var jubelhögtid både inom och utom de båda människorna.

Då såg hon hur det smög en skugga öfver hans ansikte, och hur hans blick så småningom blef allt sorgsnare, och hon tyckte att han sade:

— Förstår du då inte hur lyckliga vi kunde vara, du och jag, om du inte blott tänkte på dig själf?

Ängsligt grubblade han öfver hans ord. Hvad menade han? Då mindes hon plötsligt hela sin sjukdom, och med ens kände hon sig så trött, så trött. Med ansträngning sade hon:

—Ser du då inte hur sjuk och trött jag är. Hur skulle jag väl orka önska att lefva.

Men han ville inte förstå henne, utan fick något förtvifladt i blicken, skakade sorgset på hufvudet och sade mildt förebrående:

— Att du näns göra mig denna sorg, älskade.

Då kände hon det varmaste medlidande med honom och åter glömde hon sin trötthet och tänkte blott på att kunna trösta honom och jaga bort sorgen ur hans själ.

— Du skall blott vilja lefva, hviskade någon. Men om den rösten kom från fåglarna eller blommorna visste hon ej, ty i detsamma steg där upp en våg af sjudande lifslust inom henne, och nu kände hon, att hon måste lefva för sin älskades skull.

Då öppnades dörren och doktorn trädde in.

— Hur ha vi det i dag, ha vi fått en annan min på oss än? hälsade han.

Och för första gången efter operationen mötte Harriet hans blick utan det fjärrskådande uttrycket.

— Ack, kära doktor, jag ligger just och funderar på hur jag snart skall bli frisk igen, svarade hon med ett vemodigt litet leende.

— Nå, så ändtligen, det låter höra sig, att vi funderar på något så förståndigt, sade doktorn förnöjd. Och efter en hastig undersökning gick han, belåtnare än på länge.

På eftermiddagen kom åter Erik och äfven fru Tärne, Harriets mor.

För första gången efter sjukdomen såg Harriet på sin fästman och märkte att han hade något förtvifladt i ögonen, som de ha, hvilka bära på en tung sorg.

Och hennes själ fylldes af medlidande och hon sträckte fram en liten tunn, hvit hand emot honom och hviskade:

— Stackars min gosse, som har en sådan själfvisk fästmö.

Då såg han på henne med något af en hunds trohet i blicken, men svarade ej, utan tryckte blott hennes hand i en stum smekning.

Men modern tog till ordet och sade:

— Sannerligen tror jag inte ändå, att vi få behålla vår flicka, Erik. Se bara, hon ser i dag mycket kryare ut än hon gjort på länge.

Fru Tärne fick rätt. Från denna stund gick det framåt med Harriets tillfrisknande. Stundom frestades hon nog att sjunka tillbaka i det förra apatiska tillståndet; hon var ju så klen och kände sig så trött, men med en kraftansträngning lyckades hon öfvervinna det. Och ju starkare hon blef, desto mera sällan kom frestelsen öfver henne.

Slutligen var hon så återställd, att hon kunde lämna sjukhuset och åter komma hem till de sina.

Hemkommen, slöt hon sig mäst till syster Karin, och mellan dem båda knöts ett innerligt vänskapsband, som varade lifvet ut.

Midsommartiden, då syrenerna blommade, stod Erik Vinges och Harriets Tärnes bröllop.

Och då någon lyckönskade Erik till hans älskliga hustru, sade han:

— Ja, ser ni, det har jag syrenerna att tacka för.

Men ansatte de honom och ville veta meningen med hans ord, pratade han bort det, ty historien om syrenerna, som åstadkommit undret, tyckte de båda var för helig att spridas bland människorna. Men om ock människobarnen tiga, händer det stundom, att blommorna själfva kunna förtälja deras kärlekssaga.

Binkande band.

Det blåste en hård västanstorm. Skyarna jagade som spända segel på den blå himmelen, och solen sken gång efter annan ut öfver de nakna fälten kring riksdagsman Sondéns gård, Bäckebo.

Det var en präktig gård, och stod man på åsen strax invid och såg dess höga gafvel bakom lönnarnes kronor, såg ladugårdarna och stallarna därom-kring, tyckte man sig skåda ett riktigt herresäte.

Också var det i bygden en viss ära att tjäna på Bäckebo, åtminstone tyckte drängen Jan-Anders så, och den lilla spädlemmade pigan Malin från Ingaryd, tyckte nog detsamma, ty hon kom från en fattig trakt, där rikedom var någonting okändt. Men Sondéns på Bäckebo hade hon nu hört talas om sedan sin barndom, och när hon en vacker dag blef städslad där som piga, ansåg hon detta för en stor lycka.

Malin är en liten tystlåten, tålmodig varelse. Hon bär skvalpande vattenämbar till kök och fähus, hon ligger på köksgolf och trappor och skurar så svetten lackar, men nätt och jämt har hon fått rent och snyggt, förrän grofva stöflar och barnungarnas kängor göra hennes arbete om intet. Så blir det att börja på nytt igen, och hon gör det med en suck.

Malin tycker om sol, och när hon i den blida vårdagen går ner till hönshuset med en spann korn, stannar hon ett ögonblick på gårdsplanen, böjer smått på hufvudet och vändande sig till hälften om låter hon solskenet strömma ner öfver sin nacke och ena kind. Då glida strömmar förbi hennes inre öga, skiftande och obestämbara som vårhimlen själf.

Jan-Anders står på backen och hugger ved. Han tycks ha ett öfvermått af krafter, och veden ramlar isär som stickor under hans yxa.

— Hvad gapar du på? frågar han Malin, som kisar mot solen med ett öga, men Malen svarar inte untan tar spannet med en knyck och försvinner i hönshuset.

Jan-Anders fortfar att hugga så stickorna ryka. — Det är förunderligt med den lilljäntan Malin. Han kan inte få henne ur sina tankar. Hvar gång hon går förbi i sitt stök, måste han slänga till henne ett ord eller två, men svar får han sällan, bara en skygg blick och i smyg ett spelande löje.

Han vill kasta yxan och springa efter in i hönshuset. — Jag har en sa'n förunderlig lust göra ett litet bystrande, sätta henne på min hand rätt som en fågelunge, — tänker han vidare för sig själf. Men så med ett blir han allvarlig, och det lägger sig en lång rynka mellan ögonbrynen. — I vår ska det ske, mumlar han, ställer yxan mot kubben och går ner i drängstugan, ty klockan ringer middagsrast i detsamma.

Jan-Anders funderar på att resa till Amerika. — Hans kusin Per Person i Ytterbyn skall resa i vår, och han vill ha Jan-Anders med sig ditöfver.

Jan-Anders har en gång varit nere i den stora hamnstaden, sett ångarna rida för sina ankrare ute på älfven likt sagornas vidunder, ännu bundna af länkarnas järn, men redo att med piskande krafter plöja den stora vattenöken. Han blef nästan skrämd däraf, och i gatornas myller kände han sig bortkommen och beklämd, längtande hem till Bäckebo fria horisonter och trygga lugn.

Detta var nu länge sedan, och beklämningen i en främmande omgifning har flyktat ur hans minne, men kvarlämnade en hvarje vår allt starkare återkommande längtan ut, ut. Han mins ej längre flodens jätteångare såsom skrämmande vidunder, han tycker sig promenera på deras däck och ser ett i verkligheten aldrig skådadt haf hvälfva dansande vågor i solskenet, just som Harsjöfjärden glittrar sommartid.

Hamnstadens människomyller glider åter förbi hans öga. Han blandar sig i vimlet, känner sig säker och trygg, penningar har han på fickan och mer skall han tjäna, ty krafter fins för två. — Jaha, i vår ska det ske, och i morgon lämnar han svar. Basta!

Värkvällen har smugit ut ur skogen bortom Bäckebo gård, och nu har skuggan lupit ända fram till ladugårdslängan som blir svart och tycks höja sig i jättelika proportioner. Några gamla aplar på höjden bakom stallet afteckna skarpt sitt nätvärk af grenar mot den gröngula aftonhimlen. Det fryser smått på, och snöresternas skare knastrar under Jan-Anders stöfvelsulor, där han går stigen upp till kullen.

Blåsten har saktat af, och en svag sunnan sätter trädgrenarnas yttersta toppar i en svagt gungande rörelse. Men stjärnorna sprieka fram en efter en, och de fladdra som ljuslågor i ett luftdrag.

Jan-Anders återtager sin tankegång: — Här har han ju gått i jämt fyra år och behöfver sträcka en smula på benen.

— En jäkla fin gård, Bäckebo, och hygglig husbonde, det vore skam att förneka, men i alla händelser, — och i detsamma ser Jan-Anders mäktiga åkerfält och ladugårdslängor, dubbelt så stora som på Bäckebo, men han känner sig också själf som en annan. Han har råkat några hemvändande ameriksnare på höstsidan, och då han såg deras magra gestalter, där hvarje sena tycktes afpressad det yttersta af kraft, kände han sin egen styrka glad och bullrande. Men nu ser han sig plötsligt gå bakom plogen på ett fält, tröstlöst skrämmande, och hans gestalt är mager och utprässad som de återvändande landsmännens. Han tycker att en stor tröstlöshet faller öfver honom, och han mumlar för sig själf: — Jag har nog gjort bra i dag, — och så sätter han sig på en sten.

Där nere i sänkan ligger Bäckebo med sina stallar, ladugårdar och vistlhus. Ett matt återsken från den slocknande dagen fattar ett ögonblick eld i rutan på drängstugan, och genast är Jan-Anders i tankarna därinne.

Han står och ser på ekkistan, som han ärft efter far. Det är en vacker pjäs med stora järnbeslag. Men inte höll den att frakta med till Amerika inte; måste nog sälja den, och i nästa ögonblick ser Jan-Anders sina grejor: kistan och den gamla rakspegeln, väckarklockan som han ärft af moster Altea Persdotter, det nya dragspelet af röd saffian, spridda för alla världens vindar, och han ser hemmansägaresonen Brostedt, som han inte kan tåla för sitt lif, spegla sitt röda tryne i hans rakspegel. — Du ska sa sjutton häller, — säger han högt för sig själf.

I detsamma väckes han till af en hästs trampningar i stallet. Det är Bravo, som väntar på kvällsvarden, och genast tycker han sig vara inne i stallet. Men i skumrasket ser han en figur komma gående med ett fång hö i famnen; han går in i spiltan till Bravo, som blir orolig och stryker baklänges. Men den främmande kastar ifrån sig höet, tar upp en piska och ger hästen ett rapp öfver länden. Då tar Jan-Anders ett skutt inpå mannen med orden: — Hva' för något gör du karl? — men kommer så ihåg, att han lämnat sin tjänst för att resa till Amerika, och detta är ju hans efterträdare.

Jan-Anders sitter alltjämt kvar på stenen och låter tankarna löpa. De äro inte så ljusa längre. Det kännes nästan som vore han redan en främling här, och han söker på nytt framma för sitt inre öga de bördiga fälten och stora gårdarna, där ute i Amerika, men det vill inte lyckas. Då knastrar det i snön bakom honom. Det är helt sakta, som när Lill-Malin brukar gå, men han vill inte alls träffa henne nu. När som hälst annars, men inte nu. Han vill vara i fred. Det måtte väl Lill-Malin kunna begripa, att han, som skall fara till Amerika behöfver få vara ensam en stund och göra upp både det ena och det andra med sig själf.

Stegen komma närmare, men Jan-Anders ids icke vända på hufvudet. Han vet att det är Lill-Malin och sätter i tankarna ihop en riktig snäsa, så Lill-Malin ska få gråten i halsen.

Då säger någon: — God afton, — och granngårds-Mari går förbi med sin mjölkkruka. — Jan-Anders hälsar tillbaka, men strax därpå blir han nästan misslynt, att det ändock inte var Lill-Malin.

Då stiger som en varm bölja inom honom, han tycker gården höjer sig därnere under lönnkronorna, de nakna grenarna vifta åt honom, och han ser Lill-Malin gå öfver gården med en vattenhink.

Och Jan-Anders reser sig upp. Öfver de fallna murarna af ett fantasiens Amerika klifver han på den knastrande skaren ner till Bäckebo gård. Han känner sig befriad som från en stor börda, och en ungdomlig fröjd kommer hans hjärta att klappa fortare.

På gårdsplanen slår han ihop 1 skumrasket med Lill-Malin. Och han hjälper henne in i köket med vattenhinken och säger till jäntan, som inte begriper ett dugg: — Per Person får allt resa ensam.

Sigurd Dahllöf.

Om levern är trög och i olag, om ni känner er dåsig, vresig, och har förstoppning, tag då en dosis af Chamberlain's stomach och Liver Tablets om kvällen, innan ni går till sängs. På morgonen känner ni er alldeles frisk. Säljes i alla affärer.

Janne Akermans Taflor.

Af C. H. Spurgeon.

Det är icke jägare alla, som blåsa i horn.

Han ser icke mycket ut som en jägare! Nimrod skulle aldrig erkänna honom. Men hvad han blåser! Mina vänner, hvilket väsen! som siskan sade, då hon hörde en åsna sjunga sin aftonpsalm. Det är mera som behöfs till att plöja än att kunna hvissla, och att jaga är icke bara att skrika hallå! och blåsa i horn. Skenet bedrager. Ytan är icke allt. Icke alla äro slaktare, som bära knif, och icke alla äro biskopar, som bära kräkla. Man bör icke köpa varan efter märket, ty jag har hört sägas, att ju finare märket är, dess sämre är varan.

Låt dem blåsa som vilja blåsa, men en narr är den, som tror allt hvad de säga. Regeln är den, att minsta pys har största fiol, och den, som skryter högst, springer först. Den som ej har visdom, har fåfänga. Janne Luggslit är alldeles orimligt angelägen att tituleras patron, och ingen tycker så mycket om att dubbas till doktor, som den som minst förtjänar det. Det var någon som sade: "Tala alltid förnämt, så tror folk att du är förnäm", men min gamle vän Kalle Duger säger i stället: "Spar ditt väder för branta backar och gif oss icke bålstora ord från en skral mage". "Se på Pelle Skryt", sade han en gång till mig, "huru han lyfter hufvudet i vädret, som hönan då hon dricker, men det finns ingenting uti det. Hos honom är det prata stort men litet gjordt".

Det vore just en af de skönaste spekulationer
Att rekommendera för giriga penningpatroner
Att köpa herr Skryt för hans verkliga värde
Och sälja'n igen — för hvad själf han begärde.

Genom ödmjukhet går vägen till ära, men en narraktig pratmakare skall ohjälpligt falla, och då han faller skola högst få skynda att hjälpa honom upp.

Lång tunga och kort hand följas vanligen åt. Vi äro de flästa af oss bättre i ord än handling. Vi ha allesamman ljud uti svalgen långt bort från bataljen, men mängen flyr när striden gnyr. Somliga äro idel blixt och dunder, men då de braskat ut med hela brasket, är det slut och adjö. Den fete skåningen var den skickligaste lotsen i Marstrand, men han gaf sig aldrig häller ut till sjös; och Dalpelle var bäste ryttaren på Gärdet, sade han, bara att han aldrig vågade att sätta sig upp, för som han sade "han föll vanligtvis i backen, innan han kom i sadeln". Ungkarlar hafva alltid de lydigaste hustrur, och gamla mamseller förstå sig alltid bäst på att uppfostra barn. Vi inbilla oss alltid, att vi kunna göra hvad som ej är oss ålagdt att göra, och om det händelsevis blefve vår plikt att försöka, så bära vi oss värre åt än dem vi klandra. Därför är det klokast att icke så genast tala om hvad vi vilja göra, ty

Ett gammalt ordspråk från de vise finns,
Att "den som skryter minst, han ljuger minst".

Här är ett annat gammalt rim, som är lika fullt med reson som ärtskidan med ärter:

Där det är ondt om pengar, de allra fortast gå.
Och minsta skadan göres, där orden äro få.

Naturligt är, att hvarje krukmakare berömmer sin egen kruka, och alla kunna vi tuta litet i vår egen trumpet, men somliga blåsa så tappert som om ingen hade horn mera än de. "Efter mig kommer floden", säger den grötmyndige, och det må gå så eller ej, visst är att vi hafva floder tillräckligt medan han lefver. Jag menar floder af ord, ord, ord, floder så väldiga, att de kunna dränka ens både förnuft och alla sinnen. O, att karlen hade så stor mun, att han kunde säga allt hvad han har att säga på en gång, så vore det slut; men då vore man väl tvungen att fara till andra ändan af världen, tills hans ordflöde hunne torka bort. O, att man hade en undangömd höskulle eller en vindskupa eller jordkula, där man sluppe höra den slamrande käken! Det säges, att en hjärna ej är mycket värd, om man ej har tungans bruk; men hvad är väl tungan värd utan hjärna? Råma må väl vara bra, men en ko som ger mig mjölk i fatet vill jag hellre hafva. En skrikande åsna äter föga gräs, och det är besparing för foderskullen: men en skällande hund fångar intet villebråd, och det är förlust för ägaren. Väsen är ingen förtjänst, och prat hindrar arbete.

Den som sjunger till sitt eget beröm, bör sjunga korta verser, och tonen vara moll. Den som alltid talar om sig själf, har ett dåraktigt ämne och tröttar och tråkar ut alla omkring sig. Goda viner behöfva ingen braskande drufklase till skylt, och den som duger till något, gör sällan väsen däraf. Tomma tunnor skrälla mäst. De som gifva sig ut för att vara goda skyttar, döda icke många fåglar, och mången skräflare till bonde gör sämre dagsarbete än den okunstlade Janne Åkerman, ehuru han icke är af det ovanliga slaget; också är det öfver hufvud taget ganska klart, att de bästa jägare äro icke de som jämt och ständigt blåsa i hornet.

Om tänderna och deras vård.

Af tandläkare T. Gottsche Moxnes.

Anatomi och behandling af barnens tänder.

Man har nu lyckligtvis kommit därhän, att tändernas vård intagen ett mycket viktigt led i människokroppens allmänna hygien.

"Maten är halfva födan", säger ett ordspråk, och utan goda tänder skulle det knappast vara sannt.

I det följande skall försöka klargöras med hvilka medel och sätt man bäst kan bevara sina tänder, och om man rätt använder de råd, som här komma att lämnas, skall man kunna erfara mycket, som nu går åt att betala tanddoktorn med samt till tanddroppar och — bli besparad många pinostunder.

Först till anatomien.

Tänderna tillhöra matsmältningsorganen. De äro först och viktigast i det ledet. I munnen skall maten sönderdelas och blandas med saliv, så att stärkelsen, som ingår däri, kan förvandlas till orufsocker med tillhjälp af en saft i saliven (ptyolin).

Saliv afsöndras för det mästa under tuggningen. Om nu maten icke tuggas ordentligt komma stärkelseämnena att icke förvandlas och icke bli tillgodogjorda i kroppen utan gå förlorade för organismen. Alla vegetabilier, såsom potatis, grönsaker och dylikt bestå hufvudsakligen af stärkelseämnen.

En människa skall normalt ha 32 tänder, 16 i hvarje käke.Ett barn har 20 tänder, de så kallade mjölktänderna (baby's teeth), som falla ut från det femte till det elfte året. Framtänderna ha hvardera en rot. Oxeltänderna i öfverkäken på hvardera sidan ha: den första två, den andra en och den tredje innersta tre rötter hvardera. Oxeltänderna i underkäken ha de två första en och de tre innersta tre rötter hvardera.

Tänderna sitta inkilade i käkbenet. Hos flera djurarter finner man dem sammanvuxna med käkbenet.

En tand består hufvudsakligen af dentin eller tandben, sam har cirka 78 delar oorganisk och 22 delar organisk substans. Utanför detta på tandkronan är emaljen, den hårdaste beståndsdelen i människokroppen, med omkring 98 delar oorganisk substans. Roten täckes först af cement och utanpå denna af en hinna (periostenen), som är rikligt försedd med nerver och blodkärl. Innerst i tanden är den så kallade pulpan, försedd med nerver och blodkärl.

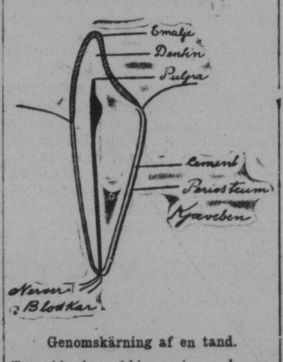

Genomskärning af en tand.

Tandbehandling hos barn.

Barnen födas som bekant utan tänder, men redan vid födelsen ligga ringarne till de senare frambrytande tänderna inne i käken, så att barnets tänder börja växa strax.

De substanser, af hvilka tänderna byggas, äro kalkspot eller kalkföreningar. Det gäller därför att välja föda, som innehåller dessa ämnen. I frisk mjölk till exempel innehålles dessa ämnen i passande fördelning, så barnets första föda bör bestå af mjölk, — men väl att märka absolut ren och frisk mjölk. Därnäst grönsaker och tillslut kött, men det senare under inga omständigheter förr än efter 10—12 månaders förlopp.

I särskilda fall kan det hända att barn födas med tänder, men de sitta då oftast så löst att de falla ut ganska snart. Sitta de fast bör man icke draga ut dem, emedan detta skulle förorsaka svåra blödningar hos barnet. Modern kan skydda bröstvärtorna med en kautschukhätta.

Mjölktänderna, som börja att bryta fram från den femte månaden till utloppet af första året bör hållas väl rena. Så tidigt som det öfver hufvud taget på något vis låter sig göra böra barnen läras att bruka en mjuk tandborste själfva. Går det hål på mjölktänderna, böra de plomberas med cement. Blir mjölktanden förstörd, faller den för tidigt ut och ämnet till den blifvande tanden, som ligger under mjölktanden, utvecklas för tidigt och för snabbt på grund af att den misst motståndstrycket från mjölktanden framför den, och resultatet blir sneda tänder.

När barnet är sex år får det sin första blifvande tand, en oxeltand, som kommer bakom mjölktänderna. Denna tand är människans viktigaste, emedan den sitter på den mest utsatta punkten af tandbenet. Förlorar man denna tand är det säkert att tandläkaren kommer att få god förtjänst på detta. Det är därför af den allra största vikt att denna tand vårdas.

I det hela taget bör barnen under 6 till 12 års ålder få sina tänder ofta undersökta, ty under denna tid försiggår tandväxlingen, och det finnes en hel del rum mellan de ännu icke utfallna mjölktänderna, där mat lätt kan fastna.

Tandsjukdomar.

För att det skall uppstå tandvärk måste det antingen vara en sjukdom i Pulpan (tandnerven) eller Periostenen (rothinnan). Sjukdomen kan antingen komma från tanden närliggande delar eller utanför densamma. Af de sjukdomar, som komma af yttre inflytelser nämnar jag "Caries", jordens mäst utbredda sjukdom, som vållar mänskligheten mera pina och utgifter än någon annan sjukdom. Mot denna är det som tandläkarne arbeta öfver hela världen. I Tyskland, Frankrike och Holland har vid skolerna särskildt upptagits motarbetandet af Caries, i det de där ha så kallade skolkliniker, hvarest barnen bli undervisade i tandhygien och deras tänder behandlade på statens bekostnad.

Med Caries förstås en gradvis ödeläggelse af den hårda tandsubstansen.

Den uppstår därigenom att syror komma in i munnen och förstöra den oorganiska delen af tanden. Den syra, som är den farligaste är "mjölksyran", som uppstår då maträster jäsa i munnen. Den kan uppstå på kortare tid än 24 timmar. Ett mycket talande exempel: Tag en tand och ett stycke bröd, som är väl genomblött af saliv, och lägg detta i ett glas, som lufttätt tilltäppes. Redan nästa dag skall man kunna se bruna fläckar på tanden. — Därefter kommer fruktsyran, som dock sällan uppträder så koncentrerad att den kan upplösa tandsubstansen. Vidare innehålla olika medeciner för tänderna skadliga syror. Då tändernas yta är upplöst af syran, kommer det bakterier till, som lösa den organiska delen, och man får ett hål i tanden. Detta blir större och större tills det kommer in till pulpahålet, hvarest nerver och blodkärl bli angripna af de allmänna förruttnelsebakterier, som finnas utbredda öfverallt. En sådan angripning kallas "Pulpit" (den latinska beteckningen för anfrätning är "it"). Pulpiten genomgår nu alla grader tills den helt går i förruttnelse. Denna sjukdom är i regel förbunden med värk, som uppstår till exempel efter inmundigandet af något kallt, varmt, sött eller surt. När nu hela "pulpan" är rutten, går frätningen öfver på "Periastum" (rothinnan), hvarest det uppstår en frätning kallad "Periostit" (Pericimeutitis). Tanden kännes öm samt lossnar allt mer och mer. Frätningen går därefter öfver på käkbenet, som upplöses till "var", som bryter ut antingen genom gommen, emellan läppen och tänderna eller ut genom kinden. Nu har man i regel fått så svår värk att man däraf tvingas att få tanden utdragen eller "lagad", så att sjukdomen ej går längre. Medfödda dåliga tänder förekomma också. Framtänderna ha små bruna hål på mitten och hela tanden är för resten porös. Man kallar dem med det engelska "Honey combed teeth". Det finnes äfven andra sjukdomar, men dessa spela ej någon vidare roll.

Såsom af det föregående framgår, komma de saker, som förstöra tänderna, från mat och dylikt, som sätter sig fast på dem för att senare gå i förruttnelse. Det gäller därför att aflägsna detta farliga stoff. Detta kan göras på flera olika sätt och med flera olika medel.

(Forts.)

KODAK SAFETY FILM